

Күйістілер хабертиозы мен буностомозын балау, емі және профилактикасы

Орындаған: Есімханқызы Д.

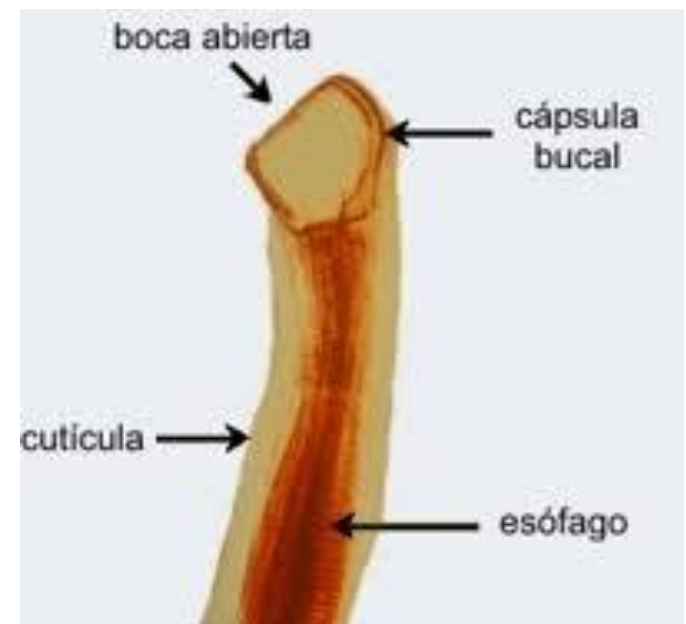
Топ: ВМ-404

Тексерген: Турганбаева Г.

Хабертиоз қоздырғышы

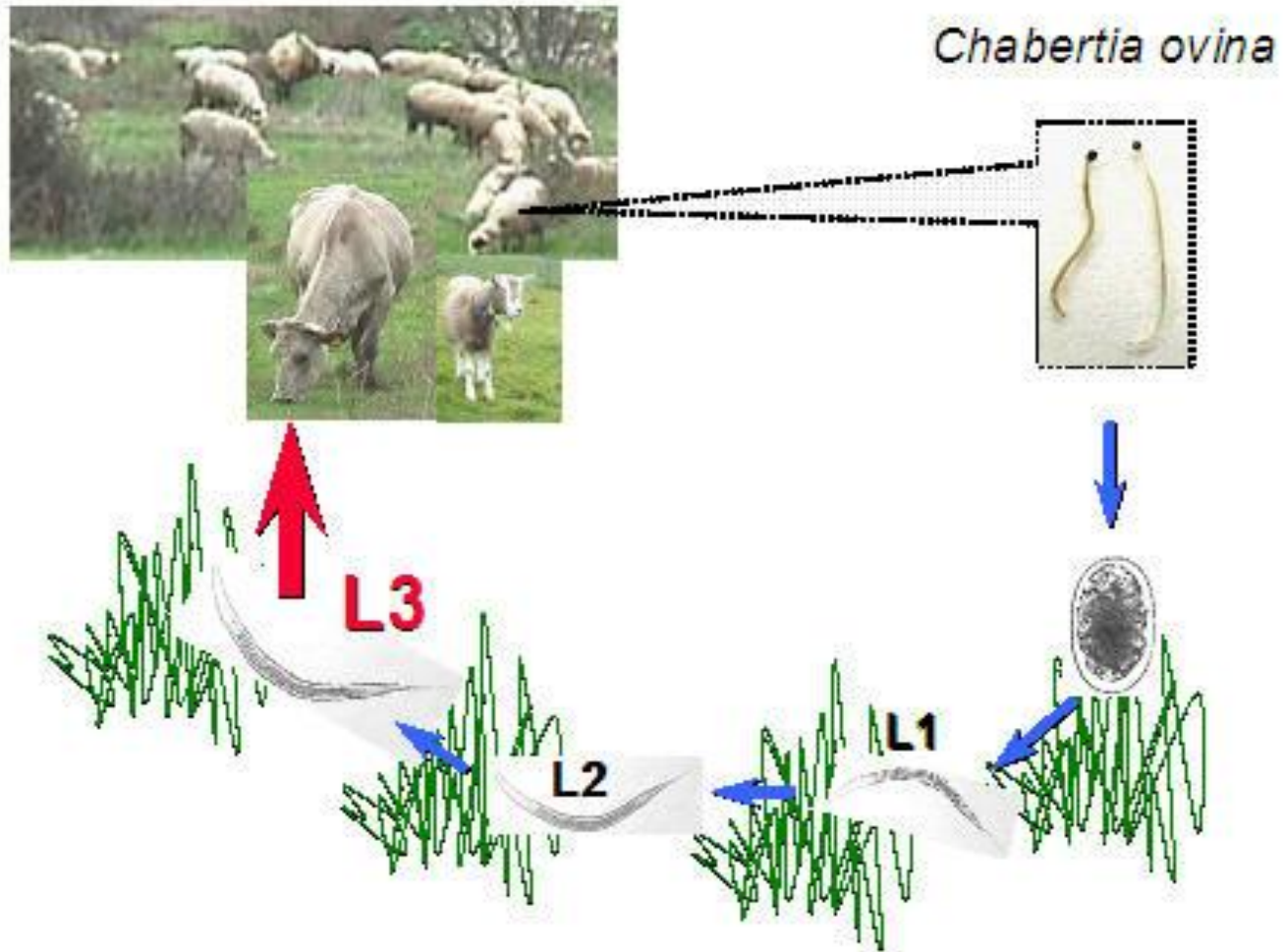
- - *Chabertia ovinae* – қой, ірі қара және кейбір жабайы (қодас, бұғы т.б.) күйістілердің бүйені мен тоқ ішегін мекендейтін ірі құрттар. Олардың тұрқы 1,3-2,6 см, ақсары түсті, денесінің жуандығы басынан құйрығына дейін біркелкі. Басы төмен қарай сәл қисайған, дамыған ауыз қуысы шар сияқты, көптеген ұсақ тістері бар. Ауыз тесігі екі қатар орналасқан ұшы үшкір жапырақшалармен көмкерілген. Құйрық бұлтығы қысқа, қоңыр түсті, жолақ сызықты, спикулалары жіптей жіңішке, рулегі бар.

Эпизоотологиялық белгілері.

- Хабертиоз барлық жерде тараған, бірақ ол қой шаруашылығы өркендеген өлкелерде жиі тіркеледі. Хабертиоз көбінесе Қазақстанның оңтүстік және солтүстік-шығыс өңірлерінде жиі кездеседі. Гельминтоз қойдың жасына қарамай, барлығын зақымдайды, бірақ клиникалық түрі көбінесе жас малда байқалады. Қой, ешкі, әсіресе олардың төлі бұл ауруға жаппай шалдығып, шығынға ұшырауы ықтимал. Хабертиоз ауруының белгілері көбінесе қыс айларында байқалады, ал оның таралуы көктем шығысымен басталады. Осы кезде төл шығыны көп болуы ықтимал. Мамырдан бастап паразиттің интенсивтілігі төмендеп, оның жұғу деңгейі де төмендей береді. Малға ауру өрісте жұғады. Жаңбырлы жылдар, сулы, ойпатты және сазды жайылымдар паразиттің белсенділігін арттырып, оның малға жұғуын үдетеді. Балаңқұрттар суыққа өте төзімді, клиникалық ортада бір жылдай тіршілігін сақтауы мүмкін. Қой құмалағымен клиникалық ортаға таралған жұмыртқалардан бір тәулікте балаңқұрт пайда болады және олар инвазиялық сатыға 5 күн ішінде дамиды. Ақтық иесі организмінде балаңқұрттар 32 – 60 күн аралығында ересек құрттарға айналды.

Даму айналымы

Аурудың дамуы

- Ересек құрттар, өзінің ауыз қуысымен бүйен мен тоқ ішектің кілегей қабығын жарақаттайды. Жарадан аққан қанмен паразит қоректенеді, ішек қуысына қан құйылады. Ағзаның зақымданған бөліктеріне зиянды бактериялар жиналып, көбейе бастайды. Микроб және нематодалардың тіршілігінен пайда болған улы заттар ішекке сіңіп, қан тамырларына еніп, бүкіл денеге жайылады, малды уландырып, шығынға ұшыратуы мүмкін.

Клиникалық белгілері.

- Аурудың жіті түрінде, малдың дене қызуы көтеріліп, тамыр соғуы мен демалуы жиілейді, мал күйсізденеді, кілегейлі қабықтары бозарады, алқым тұсынан жалқаяқ байқалады, іші өтеді, құйрығы мен артқы аяқтары сұйық нәжіспен былғанады, дерт өршіген сайын түлік етінен 112 22 сурет. *O.columbianum*: 1 – бас жағы, 2 - еркегінің құйрық жағы, 3- ұрғашысының құйрық жағы айырылып, көтерем халге жетеді, өлімге де ұшырауы ықтимал. Созылмалы түрінде ауырған малдың азыққа зауқы болмайды, жүні ұйысып, түскіш келеді, жағының асты ісініп кетеді, тышқақтайды, азып-тозып, өлімге ұшырайды.

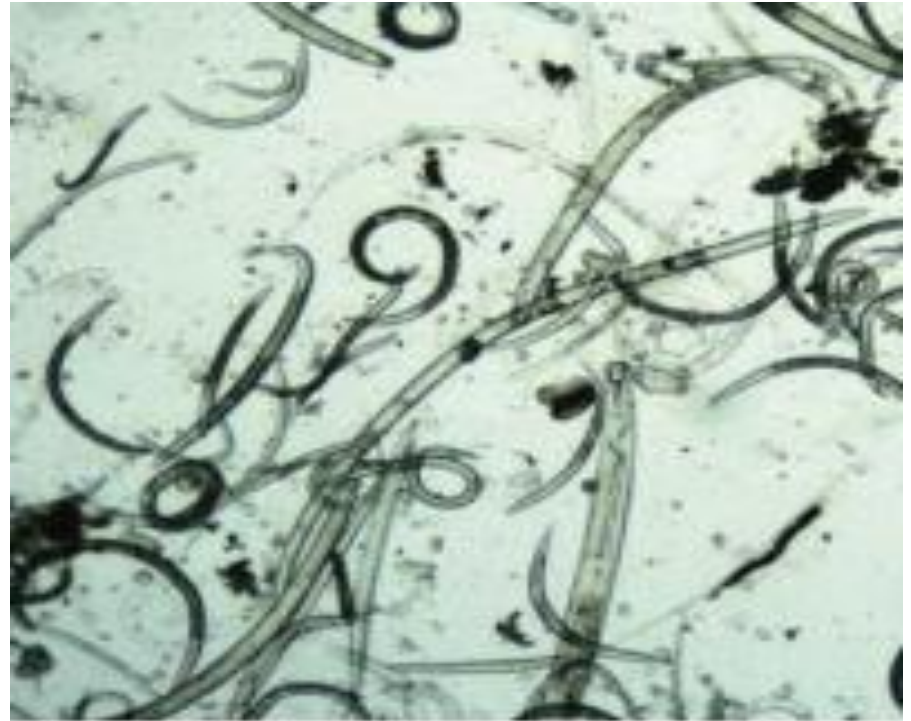
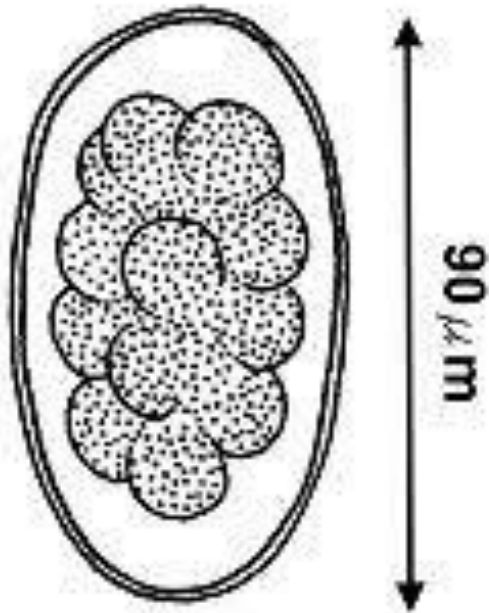
Патологиялық-анатомиялық өзгерістері.

- Өлексе өте арық, көтерем. Оның кеуде және құрсақ қуыстарында 2-3 л. сары сұйық жиналған. Тоқ ішек пен тік ішек қатпарлары жуандаған, іші қоңыр түсті сұйыққа толған, ал оның арасынан хабертиялар табылады. Тоқ ішектің кілегей қабығы ісінген, қызарған, қалыңдаған. Кейбір ішек тұстарының бүрлері жойылып, қанталаған және жарақаттар басқан.

Балау.

- Нақтылы диагнозды хабертиидің зардапты балаңқұрттарын анықтай отыра немесе тік ішекке тереңдете формалин ерітіндісін клизма түрінде шайып, диагностикалық дегельминтизация жүргізе растайды. Өлген мал өлексесінде тоқ ішекте хабертиилер мен тән өзгерістер табылуы диагноздың түпкіліктілігіне нұсқайды.

Емі.

- Дегельминтизация жүргізуге фенотиазиннің (1г/кг) судағы суспензиясын жарма жемге 10:4:100 арақатынасында қосып немесе ұннан дайындалған болус түрінде 2 рет (24 сағаттан кейін) беріледі. Керек болған жағдайда 12-16 күннен соң үшінші рет дегельминтизация жүргізіледі. Дәрілеу таңертеңгілікте - аш қарынға атқарылады. Жаппай дегельминтизацияны фенотиазинді жарылған жеммен 1:20 арақатынаста қосып, әр малға 15-20г есебінен, топтан бере өткізеді. Нафтамон 0,5г/кг дозада фенотиазинді қолданғандай, 2 рет өткізіп, 12-16 күндері үшінші рет жүргізіледі. Суспензияны сырлы я болмаса ағаш, шыны ыдыста қолданар алдында (ex tempore) дайындалады. 113 Нилверм 10%-тік ерітінді түрінде тері астына немесе азықпен 15мг/кг дозада қолданылады. Дитразиннің ылғалдаған жеммен қоспасына 0,5г/кг дозада азықтандырады. Жоғарыда көрсетілген препараттарды жаппай қолданар алдында біршама мал басында зияндылығын тексереді.

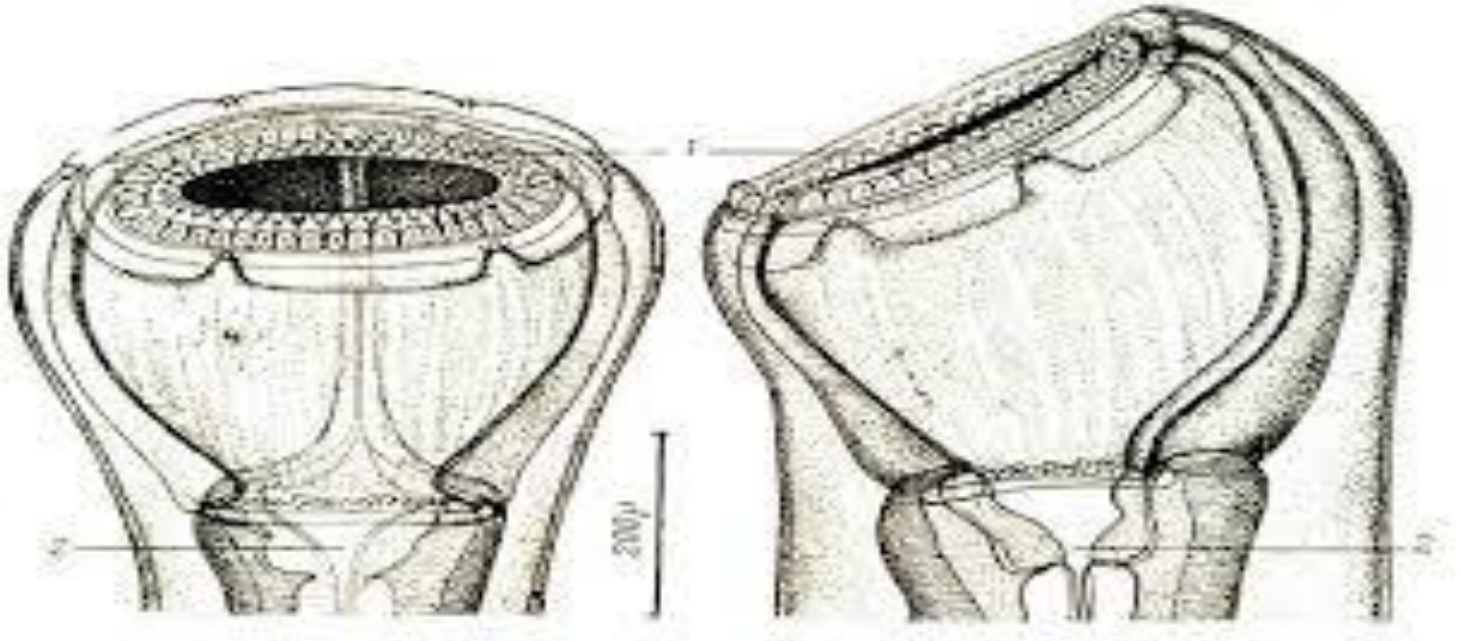

Алдын алу шаралары.

- Қолайсыз шаруашылықта фенотиазинмен алдын- ала дегельминтизацияны регулярлы өткізу керек. Жайлау мерзімінде малды күн сайын жеткілікті фенотиазинның 1 бөлімінен және азық тұздың 9 бөлімінен тұратын қосымшамен азықтандырады. Осы шаралармен бірге қозыларды ересек қойлардан бөлек бағады. ҚазҒЗВИ ұсынысы бойынша Қазақстанның оңтүстігінде ересек құрттардан жануарларды арылту үшін қаңтарда, наурызда және қазанда, оңтүстік-шығыста - қаңтарда, сәуірде және қазанда, оңтүстік- батыста - наурызда, маусымда және қыркүйекте дегельминтизация жүргізілуі

Буностомоздар

- - жіті және созылмалы ағымдарында ауыру малдың қоңы төмендеуі және асқорыту жүйесі функциясының бұзылуы белгілерімен сипатталатын күйістілердің нематодозы.
- Қоздырғышы үй және кейбір тағы күйіс қайыратындардың ащы ішегін мекендейтін - *Bunostomum phlebotomum* (Railliet, 1900) және *B. trigonocepalum* (Rud., 1808) деген жұмыр құрттар. Бұлардың бірінші түрі көбінесе қойда, екіншісі - ірі қарада ұшырасады. Бұлар ірі гельминттер, басы кішкене, жоғары қарай бір жағына қисайған. Тұрқы 1,2-2,5 см-ге дейін жетеді. Шар секілді ауыз қуысы (капсуласы) түбінде, екі жақ шетіне таман, жарты айға ұқсас екі тісі бар. Жоталы өзекшесі бар. Құйрық буылтығының үшінші бөлігі, қалған екеуіне ассиметриялы болып қалыптасқан, екі тең спикуласы (гельминттің бірінші түрінде - жіңішке де ұзын, ал екіншісінікі – сәл жуандау, қысқа) бар, рулегі жоқ.

Эпизоотологиялық деректері.

- Ішқұрт ауруы барлық жерде таралған. Кезінде ірі шаруашылықтарда буностомоздан бұзаудың 30 пайызы, қозының 60-80 пайызы өлімге ұшырағаны мәлім. Бұл дертке негізінен ұсақ тұяқтылардың төлдері және бұзау мен 1-2 жастағы торпақтайыншалар шалдығады. Мал құртты көбінесе ылғалды өрісте жұқтырады, өйткені мұндай жерлерде балаңқұрттар өз тіршілігін 1,5-2 ай уақыт сақтайды. Малдың буностомозбен зарарлану деңгейі күзге қарай үдейе түседі. Ішектің кілегей қабығына бекініп, тістерімен жарақаттайды, қылтамыр-лардан (капиллярдан) қан ағады, олардың орны жазылмайтын уытты жараларға айналады. Зақымдалған жарадан зардапты микробтар енеді, организм жаппай уланады. Ересек құрттар – гематофагтар қан аздықты (анемия) тудырады.

Клиникалық белгілері

- Клиникалық белгілері айқын емес. Тек, алғашқы клиникалық көріністер қозыларда ғана айқын. Олардың денелері қызып, күйі төмендейді, көзге ілінетін кілегей қабықтары бозарады, мал әлсірейді, азыққа тәбеті төмендейді. Жүрісі ауырлайды, көп жатады, алқымы мен төсі домбығады, іші үздіксіз өтеді, нәжіс түсі шырыш пен қан араласып, қоңыр боп көрінеді, соңынан мал өлімге 110 ұшырайды. Ересек сақа малдарда қаназдық, көтеремдік, дамылсыз іштің өтуі (диарея) байқалады.

Патологиялық-анатомиялық өзгерістері.

- Өлексе көтерем, ішектің кілегей қабығы қабынған, қаптаған нүктелік қанталаулар байқалады, кейбір жерлерін күлдіреген жаралар басқан. Ағза қуысы сұйық қан мен құрттарға толған. Балау зардапты балаңқұрттарға қарай нәтижеленді. Өлген малда ағзаларды жарып сойғанда табылған буностомдар ауруды растайды.

Балау және емі

- -зардапты балаңқұрттарға қарай нәтижеленді. Өлген малда ағзаларды жарып сойғанда табылған буностомдар ауруды растайды.
- Қойларды дегельминтизациялауға фенотиазин 1г/кг дозада, нафтамон, нилверм гемонхоздағы дозада, альбендазол, альбен, альвет, панакур және т.б. тағайындалады. И. Таразинаның (1963) деректері бойынша тиабендазолдың азықпен 50мг/кг дозада берілген мөлшері өте жоғары тиімді.

Алдын алу шаралары.

- Әр 6-7 күн сайын ауыспалы жайылымды қолдану буюностомозды алдын алуға мүмкіндік береді. Жайылымдағы малға фенотиазин- тұз қоспасын беру химиофилактикалау болып табылады. Қоздырушының тері арқылы енуін ескере, қойды ылғалды мезгілдерде (жаңбырлы жазда) тұрған орындарын құрғақ биік жерлерге ауыстыру жағдайларына көңіл аудару. Қой қораларындағы температура деңгейін қалыпты деңгейде ұстау.